

Slovenski dom

Stev. 291.

V Ljubljani, sobota 24. decembra 1938.

Leto III

**KAKOR SONCESKO ZGLAŽ
GRE GLAŽ TA SENERAZBIJE:
GLEJ TAKO JEROJENBIL
JEZUS OD MARIJE**

Lesorez Mihe Maleša

BOŽIČNA.

Pala je, pala rosa z neba,
po njej je Marija v mesto šla

Kam pa greš, Marija ti?
»V Betlehem tja Judovski.«

Je v Betlehem stopila,
je Jezusa rodila.

Skrbela je Marijo le,
kje vzela bo pleničice?

Garrož natrgamo, cvetlic,
dovolj za Dete bo plenit.

Skrbela je Marijo še,
kje bo krstila Detece?

K Jordanu stopili bomo,
Detece krstili bomo.

Skrbi Marijo le še to,
kdo Detetu za botra bo?

Sveti Štefan in sveti Janex samá
Detetu bosta za botra šla.

(Češka narodna — td.)

Glavni volivni odbor je potrdil volivne izide v Sloveniji

Belgrad, 24. dec. m. Glavni volivni odbor je delal tudi včeraj ter je pregledal vse volivne spise iz obeh volivnih okrajev v Sloveniji. Ugotovil je, da so volitve potekle povsod pravilno ter v popolnem redu. Glavni odbor v ničemur ni spremenil takoj po volitvah objavljenih rezultatov.

Belgrad, 24. dec. m. Novi poštni minister Panta Jovanović je včeraj prispel v Belgrad ter je kot novi minister takoj prisegel, nato pa prevzel svoj resor poštne ministristva.

Bivši francoski ministrski predsednik in večkratni zunanji minister Tardieu se bo baje vrnil v aktivno politično življenje, iz katerega se je pred leti docela umaknil. Vabijo ga vse politične stranke, zakaj v Franciji vlada prepričanje, da je Tardieu edini mož, ki bi bil sposoben rešiti Francijo in ji pridobiti v svetu tisti ugled, ki ji po njeni moči gre.

Če hočete dobivati »Slovenski dom« zastonj...

Svojim bravcem in prijateljem smo za božič pripravili lepo darilo. Na peti strani prinašamo zanimivo božično nagradno uganko. Za pravilno rešitev te sestavljenske razpisujemo

50 lepih nagrad

Prvih deset izžrebanih rešilcev bo dobivalo

»Slovenski dom« brezplačno tri mesece

Nadaljnjih dvajset izžrebanih rešilcev bo dobivalo

»Slovenski dom« brezplačno en mesec

Nadaljnjih dvajset izžrebanih rešilcev dobi kot božično darilo naš prelepi roman s slikami

»Poročnik indijske brigade«

Pravilne rešitve je treba poslati do ponedeljka, 2. januarja 1939 na uredništvo »Slovenskega doma«, Ljubljana, Kopitarjeva ulica 6.

K vsaki rešitvi priložite znamko za 1 din.

Veliko sreče pri reševanju uganke in pri nagradah Vam želi

»Slovenski dom«

Božični obisk novega predsednika CSR na Slovaškem naj potrdi politično pomirjenje med Čehi in Slovaki

Bratislava, 24. decembra. o. Na Slovaškem se z vso naglico pripravljajo na slovesen sprejem predsednika republike dr. Haška, ki bo neuradno obiskal Slovaško o božičnih praznikih. Obisk državnega poglavarja na Slovaškem naj bi bil tudi znak, da so politične razprtije med Čehi in Slovaki prenehale. Med Čehi je nastalo razburjenje pred časom, ko so začeli Slovaki pošiljati nazaj v Prago vse bivše uradnike Čehov, ki so bili na Slovaškem. Čehi so v tem dejanju videli znak neuglasljive mrznje Slovačkov proti Čehom in so bili taki tudi komentariji v praškem časopisu. Za češkimi časopisi so se oglašili tudi nekateri drugi, ki so trdili, da Slovaki preganjajo nedolžne Čehove in da utegne tako ravnanje spet zastrupiti ozračje med obema narodoma. Vse te črtnogledne in včasih nekoliko preveč prozorne napovedi pa so bile neutemeljene. Čim so bile končane slovaške volitve, je prenehala tudi vsa agitacija, v kateri je padla

tudi marsikatera upravičena beseda na račun Čehov, odnosno njihovih predstavnikov na slovaškem ozemlju. Minister Karel Sidor, eden najboljših odločnih voditeljev Slovačkov, je izjavil, da sedaj ni več sporne zadeve, ki bi mogla preprečiti popoln sporazum in dobro sožitje Slovačkov in Čehov. Odstranjevanje čeških uradnikov s Slovaške je bilo potrebno v tisti meri, kolikor je je izvršila slovaška vlada. Ni bilo upravičeno, da so začeli Čehi kot represalijo odpustiti slovaške nastavljenice. Znano je namreč, da je ostalo na Slovaškem še vedno okrog 30.000 čeških uradnikov in prav toliko drugih zasebnih uradnikov, katerih pa slovaška vlada ni nikoli preganjala. Izjavo ministra Sidorja, katerega so prej razglašali kot najbolj nepomirljivega nasprotnika Čehov, so povsod pozdravili kot dobro napoved za končni sporazum med Slovaki in Čehi.

BLAGOSLOVLJENE PRAZNIKE

vsem prijateljem

»Slovenskega doma«

Uredništvo in uprava

Ukrajinsko osvobodilno gibanje v tujini

London, 24. decembra. o. Med ukrajinskimi begunci se je zadnje čase, odkar je nemška politika posvetila uradno pozornost Ukrajini, začelo močno gibanje za osvoboditev Ukrajine in za ustanovitev neodvisne ukrajinske države. Voditelj ukrajinskih beguncer, polkovnik Melnik, ki je za pokojnim, sloviti polkov. Konovcem sprejel vodstvo tajne ukrajinske organizacije, je zadnje čase obiskal vse velike evropske prestolnice.

Po obisku polkovnika Melnika v Londonu, Parizu, Berlinu in Rimu, so ustanovili dva urada za ukrajinsko vprašanje: enega na Dunaju, predvsem za vprašanja vzhodne Galicije, Rodkarpatske Rusije in Romunije, drugega pa v Rimu, ki se bo bavil s političnimi in kulturnimi vprašanji sploh. Zdi se, da je bilo prvo dejanje polkovnika Melnika kot voditelja ukrajinske nacionalne organizacije, da je vsem bivšim učencem

Konovca naročil, da zapuste ozemlje Podkarpatske Rusije, in da je obenem prepovedal vsako nasilno dejanje. Po drugi strani je pa nekdanji dom, imenovan »Dom Petljurove vlade« v Berlinu, ki je prešel v roke nemških oblastev, po izgonu lastnikov doma, poljskih Judov, spet začel informacijsko službo za Ukrajince, živeče v Nemčiji. V tem smislu so sestavili vprašalne pole za popis Ukrajincev v Nem. in jih pred nekaj dnevi razdelili. Naposled so v Pragi vse ukrajinske banke ustanovile gospodarske zveze pod imenom »Sojuz Ukrajinskih patriotov«. Vodi ga Prokopovič. To delovanje Ukrajincev ni ostalo brez učinka na gibanje svob. Ukrajince za zedinjenje, ki prihaja do izraza v poljski Ukrajini, odkar je ustanovljena avtonom. Podkarpatska Rusija. To gibanje je na Poljskem mnogo živahnije kakor v sovjetski Ukrajini, kjer boljševiki v krvi zaduše vsak poskus Ukrajincev.

Nenadna ofenziva na katalonskem bojišču

Francova vojska je včeraj na štirih krajih predrla rdečo bojno črto

Pariz, 24. dec. m. Po poročilih iz nacionalistične Španije je pričela včeraj nenadna ofenziva nacionalističnih čet v Kataloniji. Po poročilih iz Burgosa so nacionalisti prodrli sovražno bojno črto na štirih krajih ter sovražnika pognali v beg. Nacionalisti so svoje bojne priprave držali v tajnosti in so zaradi zadnjih odkritij o vohunstvu

celo dali v svet vest, da je ofenziva preložena na nedoločen čas, s čimer so hoteli nasprotnika zbegati. Ni še znano, v kolikem obsegu se je ofenziva začela.

Nacionalistična radijska postaja je včeraj izdala izjavo glede poročil nekaterih tujih agencij, da je po odkritju vohunske afere prišlo baje do neredov v nacionalistični Španiji. Zavračanje takšnih zlobnih glasov, pravi poročilo, je čisto nepotrebno. Diplomatski zastopniki in dopisniki tujih časopisov v nacionalistični Španiji se lahko sami prepričajo, da vlada v nacionalistični Španiji popoln red in disciplina.

Božične počitnice podaljšane do 9. jan.

Belgrad, 23. decembra. AA. Prosvetno ministristvo je s svojim današnjim odlokom odredilo, da bodo trajale šolske počitnice za vse šole v kraljevini od včerajšnjega 24. decembra do 9. januarja.

Novi bolgarski proračun

Solija, 24. dec. m. Predsedništvo skupščine je razdelilo med poslance predlog državnega proračuna za prihodnje leto. Nekatere postavke so v tem proračunu preteje povečane. Tako so v postavki za predsedništvo vlade določeni tudi izdatki za posebno ravnanje, ki bo skrbelo za propagando. Za to je določen kredit 20 milijonov levov. Določeni so dalje veliki zneski za ravnanje, ki naj izvede še podrobnejšo enotno organizacijo mladine. Od novih poslatištvo so v proračunu določeni izdatki za bolgarsko poslatištvo v Burgosu.

Vesti 24. decembra

Kanadska vlada je včeraj uradno priznala italijansko cesarstvo in zasedbo Abesinije.

Invalidski dom v Parizu je v glavnem pogorel. Nedotaknjen je ostal samo osrednji del s kapelo, kjer je Napoleonov grob. Škoda zaradi požara je ogromna, ker ne bo uničenih dragocenosti v arhivu mogoče več nadomestiti. Niso še ugotovili, kaj je požar povzročilo.

Romunska »fronta narodnega vstajenja«, edina dovoljena vsedržavna stranka, je zadnje čase organizirala več shodov, na katerih so govorili postavljeni voditelji stranke.

Angleška vlada ne namerava bivšemu zunanjemu ministru ponuditi nobenega mesta in so zato vesti o spremembi vlade neutemeljene.

Predsednik barcelonskega parlamenta je poslal predsednikom vseh zbornic na svetu nujno brzojavno prošnjo, naj pošljejo kaj živeža za republikansko Španijo.

Predsednik japonske vlade Konoje je včeraj v svoji izjavi povedal pogoje, pod katerimi bi Japonska sklenila mir s Kitajsko. Kitajska se mora pridružiti protikomunistični zvezi, dobiti novo vodstvo in dovoliti, da bi Japonska organizirala gospodarsko obnovo Kitajske. To izjavo razlagajo tako, da imajo Japonci vojne dovolj in bi se hoteli pogajati.

Nemško-sovjetski gospodarski in plačilni dogovor so podaljšali še za prihodnje leto.

Mladinska organizacija češke enotne stranke je izdelala program o reševanju plemenskega vprašanja in o ureditvi judovskega vprašanja v CSR.

Božič v Madridu bo po angleških poročilih zelo žalosten, ker je zavladal hud mraz, mesto pa nima ne premoča, ne plina, ne lesa za kurjavo.

Nemško časopisje je zelo ogorčeno, ker je ameriška vlada zavrnila protest nemškega diplomatskega zastopnika v Washingtonu zaradi govora, ki ga je imel pred kratkim ameriški senator Ickes, ki je obsojal notranje razmere v Nemčiji. Listi groze z ustavitvijo diplomatskih odnosov med obema državama.

Španska nacionalistična vlada se je zahvalila francoskim bojovnikom, ki so ji poslali vabilo za božično premirje, a je to vabilo odklonila, češ da ne more sprejeti posredovanja za premirje od nikogar, ker zahteva general Franco, da se mu barcelonska vlada brezpogojno uda.

Naš poslanik v Budimpešti Rašič je včeraj obiskal madžarskega zunanjega ministra Czakyja ter z njim imel daljši razgovor.

Voditelj turškega gospodarskega odposlanstva za pogajanja z Nemčijo je dejal, da je Turčija zadovoljna z nemško-turškim gospodarskim sodelovanjem in da nič ne more skaliti njenega razmerja z Nemčijo.

Vse nemške reke so zamrznjene, ker je nov val mraza zajel vso zahodno Nemčijo. Rečni promet je ustavljen. V nekaterih severnih obalnih krajih je bilo včeraj 21 stopinj mraza.

Na današnji seji francoske vlade se bodo posvetovali pod vodstvom predsednika republike o poslabšanih odnosih med Italijo in Francijo zaradi italijanske izjave, da francosko italijanski sporazum z leta 1936 ne velja več in da bo Italija po odpovedi tega sporazuma zahtevala nova razmejitve v Afriki.

Angleški minister za kolonije MacDonald je včeraj sprejel predsednika odbora za pomoč judovskim beguncem, ki mu je izročil prošnjo, da bi angleška vlada dovolila poslati 10.000 judovskih otrok v Palestino.

Poldrugi milijon frankov so neznani roparji včeraj sredi Pariza napadli dva bančna uradnika, enega, ki se je branil, ustrelili ter odnesli torbo, v kateri sta uradnika imela poldrugi milijon frankov.

Maršal Göring je včeraj obdaroval vse sto delavskih otrok iz Berlina in imel pri tej priliki nagovor, v katerem je dejal, da otroci ne smejo nikdar pozabiti letošnjega božiča, katerega zdaj vse nemško ljudstvo praznuje združeno in svobodno.

Strašen doživljaj našega rojaka v Braziliji

V svojem hlevu je zalotil in ulel orjaško kačo, ki mu je hodila sesat kravo

Rio de Janeiro, december.

Ne daleč od milijonskega brazilskega mesta Sao Paulo, živi na tisoče naših rojakov, zlasti Slovencev in Hrvatov, ki se bavijo z živinorejo na veliko. Mleko, sir in maslo lahko po dobrih cenah prodajajo v mestu. Ti izseljenci so prišli povečini s kavnih nasadov, kjer so bili zaposleni v dobrih letih, ko Braziliji še ni bilo treba sežigati na milijone vreč kave. Nekateri naši rojaki so šli v tovarne, lep del pa jih je rajši ostal zunaj, kjer so s prihranki kupili večje ali manjše kose zemlje, si postavili hišice, nakupili nekaj krav, ter začeli obdelovati zemljo in gojiti živinorejo.

Med te naše rojake spada tudi Jože Markel, ki je prišel sem leta 1925, ter z ženo in otroki skušal najti srečo v novi domovini Braziliji. Prva leta je prebil na fazendi in obdeloval kavo. Ko si je nekoliko opomogel in mu je potekala pogodba, so ga preselili v okolico Sao Paula, kupil na obroke lep kos zemlje in si uredil živinorejo. Posel, pri katerem mu je pomagala žena, mu je šel vedno boljše.

Pred kratkim pa je ta naš izseljenec doživel pri svoji živino zgodbo, kakršno beremo le v najbolj divjih indijskih romanih. Naš chacareiro, živinorejec Jože, je zadnje čase opažal, da najboljše njegova krava črnka ne daje več skoraj nič mleka, da si je prej daleč prekašala vse druge. Misli je, da je bolna, toda ni mogel ugotoviti nobenega znamenja. Potem se mu je začelo zdeti, da bi utegnil kdo hoditi na skrivaj zjutraj v hlev in molziti kravo. Zato je sklenil, da bo stražil pri kravi od zore in ujel premetenega tatu. Kaj je videl, pripoveduje sam takole:

Včeraj na vsežgoda, ko še sonce ni bilo vžlilo, sem vstal ter odšel proti hlevu. Bilo je okrog štirih in še skoraj tema. Počasi sem odprl vrata, ki niso niti zavilila. Stopil sem po prstih v hlev, da ne bi prestrašil živine. Z očmi sem po-

iskal črnko, toda tedaj sem obstal kakor okamenel pred groznim prizorom. Na kravi je visela ogromna črna kača in jo sesala. »Giboa, udav«, mi je preletelo močnega. Ta kača pošast je torej hodila sesat mojo kravo že dolgo tedne.

Stal sem nekaj trenutkov ves otrpel, potem pa sem kakor brez misli pograbil motiko, ki je stala v kotu in začel ves besen sekati kačo pošast po glavi. Udav se je po prvem udarcu spustil na tla ter se pripravil na obrambo. Tolkel sem po njej, kakor brez uma, dokler nisem videl, da leži kača pri miru. Potem sem jo previdno zvelkel na dvorišče, kjer jo lahko vidite.

Res sem odšel za njim po dvorišče ter se ustavil na drugi strani pred skladiščno drvo, kjer je pošast ležala še živa. Udavcev je bila omamljena in je imela precejšnjo rano na glavi. Okrog nje se je nabralo veliko ljudi, zlasti otrok, ki so vzdignili hud krik. Kača se je začela zvijati, ko je videla, da pripravljam svoj fotografski aparat. Pihala je in kazala svoj črni jezik, kakor da hoče vsak trenutek planiti vame.

Takoj sem videl, da je to izredno lep primer giboa, za katerega se bo gotovo zanimal svetovno znani zavod za vzgajanje kač in za pridobivanje kačjih strupov v zdravstvene namene Butantan pri Rio. S pogledom sem premeril plazilca in videl, da mora biti dolg kake tri in pol metra. Potem sem naglo telefoniral v kačji zavod, od koder so takoj poslali uslužbenca, ki so kačo varno prenesli v vzgajališče. Merila je res nekaj nad 3 in pol metra in tehtala 48 kg. V zavodu so ji rane na glavi zažili in se zver tam prav dobro počuti.

Tako je bilo moje in Jožeta prvo srečanje z giboa.

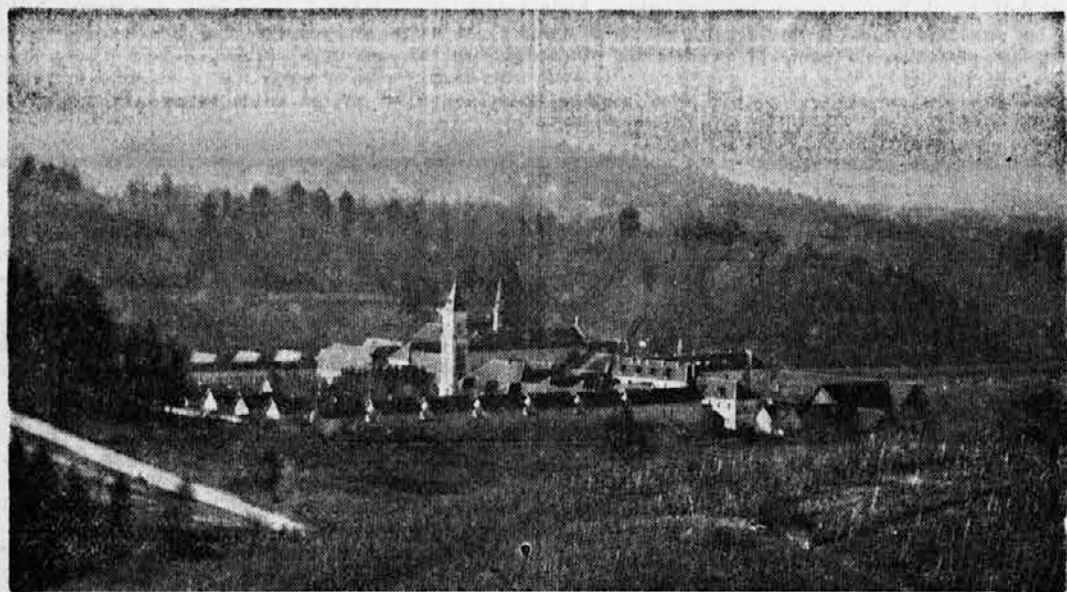
Dogodek je vzbudil po vsej Braziliji veliko senzacijo in so listi v Sao Paulo prinesli posebne izdaje s fotografijami kačje pošasti s sliko našega rojaka Jožeta Markla, ki je zver ujel, njegove kmetije in njegovih otrok.

Ivo Budkovič.

Skrivnosti prastare slovenske srednjeveške cerkve

Kartuzija v Pleterjah na Dolenjskem. — Skrivnost groba Hermana II. Celjskega. — Srednjeveški zvočniki v pleterski cerkvi

Če se mudiš ob priliki v St. Jerneju, ne boš zamudil lepega polurnega izprehoda proti Gorjancem, kjer ti izza cestnega ovinka stopi iznenada pred oči še ne 40 let stara kartuzija Pleterje. 2600 m dolgo in 40 ha obsejajoče obzidje zapira v sredini po enotnem tipu zgrajeno samostansko naselje. Obzidje in poslopja so pokrita s temnimi škrljevitimi ploščicami, kar daje kartuziji nebahav eleganten videz. Na južni strani samostana opaziš staro in opuščeno gotško cerkev, ki so ji pri zidanju novega samostana očitno milostno priznale kot davni priči, ki je videla slavo in propast močnejših Celjanov, ki je že pred 500 leti ob polnočnih urah poslušala enoglasen 50. psalm k molitvam se zbirajočih belih samotarjev, ki je videla te menihe odhajati aredi turških hord v neznano sužnost in morda tudi mučenje, ki nam končno žal ne more povedati marekatere le njej znane skrivnosti, o kateri utegnemo danes le še ugibati. Mogočni Celjan Herman II., ki mu je bremenila vest kri sinove žene, je sklenil sezidati v rešitev svoje duše novo kartuzijo. Sredi gorjanskih gozdov je imel tedaj grad Sichenstein (slovensko ime se nam ni ohranilo; nekemu kraju nad Vratnim, kjer je stal morda Sichenstein, pravijo ljudje gradec) z obsejnim posestvom, ki ga je podedoval po Sichensteinih leta 1374. Splošni kartuzijanski zbor, ki se je vršil v Zičah leta 1400., je sprejel

Kartuzija Pleterje pri St. Jerneju na Dolenjskem

Hermanovo ponudbo in v letih 1403. do 1406. je kartuzijan Hartman, po rodu Anglež, zgradil na stroške Celjanov pod Sichensteinom prvotno pletersko kartuzijo. Tej je Herman e posebno darilno listino priključil leta 1407. še posestvo sichensteinsko.

Prvotna neutrujena kartuzija je zelo trpela ob turških vpadih (prvič leta 1469.) in je bila l. 1471. skoro porušena. To in naslednje leto je bila na novo pozidana in utrjena z obrambnim jarkom, obzidjem in sedmerimi stolpi. Ko je 11. julija 1476. oblegal Pleterje 450 turških konjenikov, kiso pridri ob Savi in Krki navzgor, je zdržal samostan napad brez škode. V dobi protestantizma je kartuzija propadala. Pozneje so jo uživali jezuiti, po razpustu njihovega reda pa je prešla v zakup in leta 1839. v posest ogrskih baronov Borsz de Borszod. Po prizadevanju duhovnika Jožefa Benkoviča je kupil posestvo leta 1899. zopet kartuzijanski red, ki je porušil staro »graščino« in sezidal nov samostan, katerega je pet let pozneje slovensko posvetil nadškof Anton Bonaventura Jeglič.

Sedanj samostan hrani marsikaj zanimivega. Omenimo naj le veliki oltar, katerega so prinesli leta 1901. pregnani menihi iz francoske kartuzije Sélignac. Preje je stal oltar v katedrali v Saint Claudu, podarila ga je tej katedrali Jeanne Antoine Poisson, ki so jo imenovali tudi markizo Pompadour in ki je bila dvorna dama francoskega kralja Louisa XV. Oltar je brez zgornjega dela, ki se je med prevozom poškodoval.

Stara gotška cerkev

ki stoji ob samostanu in je že davno opuščena, je bila zgrajena obenem s prvotnim samostanom na stroške Hermana II. Celjskega. Ker je pripadalo ozemlje cerkvenopravno oglejskemu patriarhatu, je posvetil cerkev leta 1420. briksenski škof z dovoljenjem patriarha Ludovika. Cerkev je bila zgrajena v izvrstnem gotškem stilu (po Grudnu ena najlepših slovenskih gotških cerkev) in je ohranila do danes svojo prvotno podobo razen značilnega rozetnega okna nad vhodom, katerega so iz neznanih razlogov pozneje zazidali (morda v dobi turških vpadov). 35, 50 m dolga in 8,30 m široka zgradba ima na desni zunanji strani v gotiki običajne opornike, z levo, severno stranjo se je pa opirala na prvotni samostan. Turške napade je prenesla cerkev brez škode, ker so zapirali vhod z močnimi bruni, kar se še danes dobro vidi.

Ko je usahnilo v Pleterjah meniško življenje, e postala cerkev šentjernejska podružnica, dokler ni bila opuščena. Župnik Martin Rak je pisal 30. okt. 1830. škofiji: »Nekdaj smo cerkev v Pleterjah smatrali za šentjernejsko podružnico. Na praznih sv. Trojice je duhovno opravilo ondi opravil eden šentjernejskih duhovnikov, obenem je bil ondi semenj. Pred več kot 20 leti so pa cerkev popolnoma zanemarili, eejem pa v St. Jernej predstavili.« Ko je leta 1863. obiskal Pleterje staroslovec Arnold Lušin, je služila cerkev zasebni uporabi nekega trgovca. Sedanj samostan jo je pustil, kakor jo je dobil. Varuje jo le pred razpadanjem.

Kje je grob Hermana II. Celjskega

Šest let pred svojo smrtjo je odločil Herman II., naj njeja in ženo pokopljejo v pleterski cerkvi, ki jo je nekaj preje na svoje stroške sezidal. Za vsako obletnico naj se vrši v cerkvi slovesno opravilo in naj se da dvanajsterim siromakom zimska obleka.

Herman je umrl leta 1435. v Bratislavi na Ogrskem in je bil prepeljan v Pleterje. Pogrebne svečanosti so trajale osem dni. V svoji krasni knjigi »Kartuzijani in kartuzija Pleterje«, ki je bila te dni dotekana, pravi pisec (prior in redovni vizitator g. o. Josip Edgar Leopold): »Pozneje so njegove zemeljske ostanke odkopali in jih baje(?) prenesli v Celje.«

V kartuziji eem pa slišal nekaj, kar bi utegnulo biti s Hermanovimi ostanke v zvezi. Pred časom so odkopali v stari cerkvi pred glavnim oltarjem, ki danes nič več ne stoji, neke kosti, katere

so prenesli k podružnici v Šmarje in jih tu pokopali ob cerkvi na severni strani pod podobo Matere božje. V srednjem veku je bil običaj, da so pokopavali pred glavnim oltarjem le ustanovitelje. Vendar pa krste, ki naj bi bila primerna bogatemu celjskemu močnejniku, ni bilo s kostmi najti. Vsekakor smemo domnevati, da je imel Herman dragoceno krsto. Ali je bila ta pozneje prepeljana v Celje, ali pa je morda kdo od svetnih gospodarjev Pleterjev dragocenost izvohal, si jo prilastil, nadležne kosti pa pustil na mestu? Ali naj bodo te kosti brez krste morda celo opora za tako domnevo? Komu jih naj sicer prisodimo in čemu naj bi jih pokopali na tako odličnem mestu? Radi bi vprašali cerkev, ki je bila vsemu priča, pa je molčeča, kakor so molčeči njeni gospodarji, puščavniški kartuzijani.

Puetime nerešeno uganko in poglejmo drugo redko zanimivost, ki jo cerkev brani in v kateri se zrcali starodavna rešitev vprašanja

zvočnosti v notranjstvi cerkve.

Če se ozreš po notranjih stenah te stare cerkvene zgradbe, boš opazil v poljih, ki jih oklepajo loki nad stebri, okrogle zbokline, kjer pa te manjkajo, pa okrogle luknje v steni. Če ne veš od po-prej, čemu naj bi to služilo, ne boš uganil. Te na-

svojih obsejnih gladališčih. Stvar je bolj malo verjetna, zakaj halkeion je po svojem dejstvu podoban zvonu, medtem ko ojačuje resonančna posoda. — Grki so rekli eheia — določen ton s svojo zračno prostornino. Če zakričimo pravi ton v prazen prostor, tedaj ta doni tako, da se izoblikuje (stojno) zračno valovanje, ne da bi bistveno sodelovale pri tem stene.

Resonančna posoda ojačuje le en ton in so jih zato Grki izdelovali v različnih oblikah, da so ojačevali akord. Za najboljši učinek so morali tedaj igralci prilagoditi svoj glas resonančnim posodam. Nekatere posode naj bi imele to posebno nalogo, da naj bi onemogočale izzvenenje glasov navzgor in glas takorekoč prisilile, da je izzvenel med poslušalci. Fizikalnično je tako dejstvo neverjetno. Ojačevalce so nameršali Grki v svojih gledališčih v stopnišče, ki je služilo publiku za sedeže.

Ta iznajdba ni ostala pri Grkih. Leta 1835. so jo našli v razvalinah nekega frigijskega starega gledališča, pozneje tudi na Kreti in drugod.

Pri Rimljanih

so bili zvočni ojačevalci prvotno neznani. Dobili so jih pa, ko je vojskovodja L. Memmius razrušil gledališče v Korintu, jim odnesel s seboj v Rim bronaste eheie in jih namestil kot zanimivost v Dijanem svetišču. O teh stvareh nam poroča rimski pisatelj Vitruvius, ki je zapisal za arhitekto mnogo praktičnih (učinkovitih in neučinkovitih) navodil, kako doseči pri zidanju dobro akustiko.

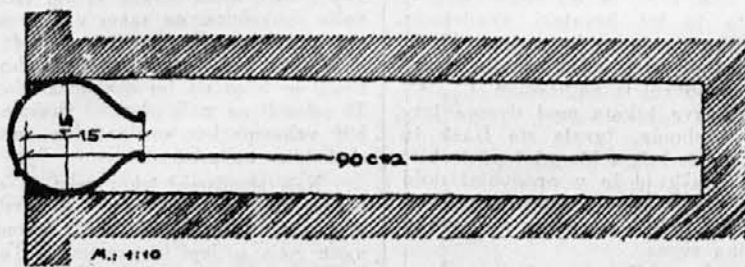
Ubožnejša rimska mesta so nameršala v svojih gledališčih tudi lončene zvočne ojačevalce. Za velike dvorane priporoča Vitruvius, naj obdaja stene v polovici višini okoli in okoli pas vtjenjenih ali izbočenih podob, ki naj služijo razen estetiki še zadrževanju glasu v nižjih prostorskih legah, kjer je publika.

Resonančne posode je prevzelo krščanstvo v svoje močnejše cerkvene zgradbe najprej v Italiji. Njihova uporaba se je zelo širila v srednjem veku po Francoskem, ob Renu, v Švici, severnih deželah in Rusiji. Na Francoskem so odkrili prve leta 1841. v Arlesu v cerkvi iz leta 1280.

Pleterske »štimate« — prvi zvočni ojačevalci

— tako so baje imenovali domačini te starodavne »zvočnike« — je odkril leta 1863. Arnold Lušin. Tedaj jih je nekaj izluščil iz stene in odnesel eno na Dunaj profesorju Petruzziju, ki je pisal o njih v muzejskih »Mitth. des hist. Ver. f. Krain« (1865, 5). Tam pravi, da so te lončene posode imele očitno namen, preprečevati izzvenenje glasu navzgor in ga prisiliti, da se zadržuje pri tleh, da so pa služile hkrati tudi kot resonančne posode. Verno posneta podoba desne cerkvene stene (glej risbo!) nam kaže razvrstitev pleterskih zvočnih posod. Na prvi pogled moremo ugotoviti, da so pri vsej svoji slučajni razmetanosti estetske in dva in pol metra širokem pasu (spodnji rob pasu je 7 in četrta metra nad tlemi), kar nas takoj spomni Vitruvijskega pravila in koristi, ki naj jo taka razvrstitev daje. Odtod menda Petruzzijeva trditev, ki smo jo prej navedli in ki je akustično neverjetna. Ne da se pa tajiti, da je razvrstitev pleterskih »štimate« v obliki pasu rimski vpliv, medtem ko so posode same grška iznajdba. Vseh zvočnih ojačevalcev je v pleterski stari cerkvi 57. v desni steni 27, v levi 22, v zadnji pa 8. Nekaj jih je iz izdrtih, nekaj pa ubitih.

Na priložni risbi je videti obliko posamezne »štimate« in način njene zvidave v resonančno celico. Posoda je bučasta in obrnjena z dnom, ki

Prerez resonančne posode in resonančne celice

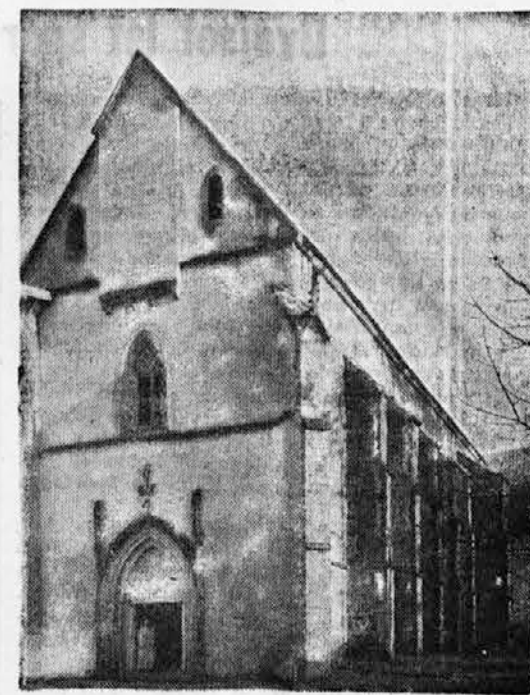
Poučne zgodbe izpred obrtnega sodišča

Montaža strojev bo trajala kakšne tri tedne

Strojni mehanik je bil v neki tovarni sprejet za montažo strojev; delal je 3 tedne in 3 dni; ta dan je bilo montiranje strojev končano, mehanik pa iz službe odpuščeno brez predložitve odpovedi. Na to je tožil tovarno za 14 dnevno odškodnino. V tožbi je navajal, da mu je bilo ob sprejemu v službo rečeno, da bo montaža strojev trajala kakšne tri tedne, a potem se bo videlo, kaj bo. Dejansko pa je delal 3 dni več, kakor 3 tedne, zato mu pristojna odškodnina za 14 dnevni odpovedni rok.

Mehanik je tožbo izgubil. Razlogi: Ena priča je potrdila, da je bila mehaniku točno 14 dni pred odpustom služba odpovedana, druga priča pa je izpovedala, da je mehanik en teden pred odpustom govoril, da mu je služba odpovedana.

Pa tudi ne oziiraje se na izpovedbe teh prič je bila tovarna v smislu § 233 obrt. zak. opravičena tekom prvega meseca mehanika odpustiti, kajti sam je priznal, da je bil sprejet za montažo strojev, ki bo trajala kakšne tri tedne; sprejet je bil samo za čas prehodne potrebe, ki je prenehala tekom prvega meseca, zaradi tega je tovarna v prvem mesecu ob vsakem času lahko brez odpovedi razkinila službeno razmerje.

Stara gotška cerkev v Pleterjah

ima 8 do 10 luknjic, v cerkev, grlo pa gleda v ozko in dolgo neometano resonančno celico kvadratnega prereza.

Učinek teh glinastih posod bi lahko primerjali z učinkom Helmholtzovih »resonatorjev«. Vemo, da ni človeški glas enoten ton, marveč sestavljen iz niza višjih in osnovni ton spremljajočih harmoničnih tonov. Posamezen spremljajoči harmonični ton lahko z določenim resonatorjem močno ojačimo. Posamezna »štimate« nam tedaj ojačuje osnovni ton ali enega višjih spremljajočih harmoničnih tonov in nam tedaj spreminja z enostranskim ojačenjem barvo izgovorjenih ali petih glasov; saj pripisujemo barvo glasu izključno součinku harmoničnih tonov.

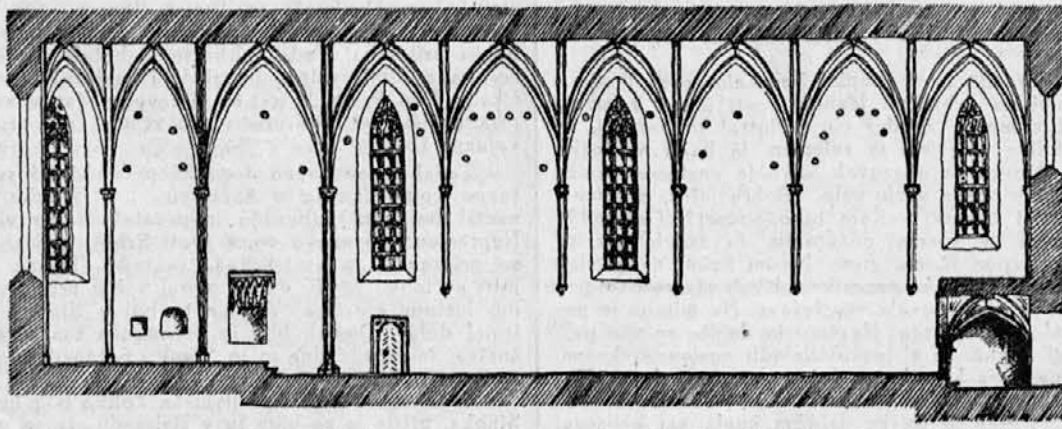
Pleterska resonančna posoda, ki jo je imel v rokah Petruzzij, je merila 8 col in 4 cole, kar se z merami, ki smo jih mi našli na eni izmed posod (glej risbo!) ne sklada. Iz tega razloga smemo upravičeno sklepati, da so z različnimi velikostmi uglasene morda na akord, kakor je bil to običaj že pri Grkih, ki so uglasili na kvarto, kvinto in oktavo. Da bi bil pas teh posod hkrati zapora za širjenje glasov pod obok (Petruzzij), ne bo držalo. Razumljivo bi pa bilo morda, če bi onemogočale odmev.

Da se pojavijo resonančne posode pri nas ravno v kartuziji, ni nič čudnega. Ta red, ki mu je zabranjena glasba v vseh oblikah, goji vneto zborno koralno petje, s katerim opravlja svoje redno nočno in dnevno čiščenje in mu je zato zelo pri srcu dobra akustika cerkve.

Leta 1934. je prinesla francoska revija »La Nature« upodobljene do tedaj na Francoskem odkrite resonančne posode (nekatero so čisto običajni glinasti lonci z ročami, ki ne vem, kaj naj bi v zidu pomenile). Med njimi ni najti podobnih pleterskim »štimate«. Od kod naj bi tedaj prišle k nam? Pomislimo pa le, da je sleherna kartuzija majhno »društvo narodov«, ki ima v svoji sredi vedno mnogo učenih menihov različnih narodnosti. Povedali smo, da je gradil pletersko cerkev kartuzijan — Anglež.

Zleti bi bilo, da pride pleterska stara cerkev v seznam zgodovinskih narodnih spomenikov. V bodoče je treba preprečiti sleherni luštenje se ohranjenih »štimate« ter zavarovati cerkev pred razpadanjem in poškodbami. Morda bi bilo dobro obnoviti tudi rozetno okno, če je v zidu še nepoškodovano.

pč

Razporeditev vzdanih resonančnih posod na desni cerkveni steni

Tihotapstvo tobaka v Južni Srbiji je začelo polagoma pojenjavati. Nizke odkupne cene, ki jih je monopolna uprava diktirala vsako leto silecilec tobaka, so zapeljale ljudi, da so začeli tobak sami prodajati, seveda za mnogo višje cene, kakor jih je dajala monopolna uprava, vendar pa še vedno za mnogo nižje, kakor pa jih plačujejo kadilci za vse izdelke monopolne uprave. Tihotapskega tobaka je šlo vsako leto v promet za okroglo 200 milijonov din. Nič niso pomagale stroge kazni in nesrečni spopadi, ki so jih doživeli tihotapci s finančarji in orožniki. Šele višje cene, ki jih je ponudila monopolna uprava v zadnjih dveh letih in pa strogo, s katero postopajo oblasti, so ljudje nekoliko spametovale. da so začeli opuščati prenevarno tihotapljenje.

Koledar

Ponedeljek, 26. dec.: **Belgrad:** 30 Gladiališki preu-
- Zagreb: 20 Klavir, 20.30 Pravičica, 22.30 Ples. glasi-
- **Praga:** 15 Smetanova opera »Poljub, 19.30 Potpur-
- 21.10 Plošče, 22.30 Zelinkova kantata »Jozef in Maria
- v Belehovnu, 22.20 Plošče - **Varšava:** 19 Grothejeva
- opereta »Večno hropenje - **Budimpešta:** 20.10 Le-
- janske, 22 Lahka glazba, 22.45 Ork. koncert - **Ital-**
- **jevske postaje:** 1. skupina (421. 394 in 388 m): 17.15
- 2. skupina (421. 394 in 388 m): 17.15 Ork. koncert, 22.15
- Moderni plesi - **II. skupina** 350. 365 in 363 m): 17.15
- Plesna glazba, 21. Verdijeva opera »Macbeth, 21.15
- **III. skupina** (492. 372 in 221 m): 20.30 Ork. koncert, 21.15 Igra
- 21.40 Lahka glazba - **Dunaj:** **Stuttgart:** 20.15 Laha-
- jev večer - **Berlin:** 20.10 Slavnosni koncert - **Kö-**
- **nigsberg:** 20.10 Loharjeva opereta »Vesela vdova« -
- **Hamburg:** 20.10 Glasbeni perpetuum mobile - **Köln:**
- 20.15 Loharjeva vesela opera »Krolaj Wibbel« -
- **Frankfurt:** 20.10 Joh. Straussova opereta »Cigan bar-
- **on:** - **Monakov:** 20.10 Večer narod. pesmi -

Stoletnike bodo popisali v Sarajevu. Tamkajšnja banska uprava je ukazala mestni občini, naj popiše vse tiste meščane in prebivalce, ki stejejo več kakor sto let. Praviijo, da živi v Sarajevu nekaj nad dvajset moških in okrog deset žensk, ki so vsi že preživeli deset križev. Prav zanimive bi bile statistike o stoletnikih v vseh ostalih krajih in banovinah.

Vsak po svoje bomo praznovali

Vsak po svoje bomo letos praznovali božič, kakor smo ga praznovali vsak po svoje tudi prejšnja leta. Nekateri v bogatem razkošju vsega, kar jim poželje srce, drugi brez hrupa in zunanjega bogastva, a kljub temu v tihem miru ob jaselah, ki so vprav zaradi svoje revnosti prinesle toliko tolažbe trpečim in revnim. Za vse prinaša božič mir. Le tisti ga niso deležni, ki si ga več nočejo poiskati in so božiču, ko je prišel, zaprli vrata, pri tem pa niso niti utegnili pomisliti, da so na drugi strani vrat ostali tudi sami zaprti. In nazadnje so še tisti, ki božične sreče zato ne najdejo več, ker je pri njih preveč revščine. Z nekim strahom pričakujejo svetega večera, ko že v naprej vedo, da jih bo bogato razkošje, ki ga bodo videli okoli sebe, spravilo še bolj v slabo voljo, še v večji obup. A tolažba jim je še vedno ostala, ker v svoji duši niso berači... Tolažijo se vendar še s tem, da bodo te dni lahko, čeprav v še tako skromnem in skromnem kotičku svojega bornega doma, doživeli vsaj nekaj tistega miru, ki so ga oznanili palestinski pastirji pred tisoč devetsto osemindesetimi leti angleci na betlehemskega hlevu in ki ga je Rešenik prinesel vsem tistim, »ki so dobre volje«.

»Halo, tukaj Janezek. Prosim Jezuška.«

Božič na gradu Sandringham

Prestolonaslednici Elizabeti bo Božiček letos prinesel naslov »vojvodinje Cornwallske«

Že dvanaesti božič bo letos doživela najstarejša hčerka angleškega kralja Jurija VI., princezinja in prestolonaslednica Elizabeta. Praznovala ga bo s svojo mlajšo sestro, starši in drugimi sorodniki tudi letos v gradu Sandringham, kjer se je ob božičnih dneh najrajši mudil njen stari oče kralj Jurij V.

V Sandringhamu bo na sveti večer svečano razsvetljena velika posebna dvorana, v kateri bo pričakovala božičnice vsa angleška kraljevska družina. Sredi dvorane bo stalo visoko božično drevo, da mu enako razkošno obloženo z vsemi mogočimi dobrotami skoraj govorijo ne bo nikjer več na svetu. Po starodavni navadi ta večer povabijo v Sandringham vse bližnje in daljne sorodnike kraljevske dvojice ter tudi uglednejše sandringhamske soseske. Božiček tudi tem kraljevskim gostom prinese vsako leto darila, in sicer ne ravno prav preveč navadna. Za letos se mali princezini Elizabeti in Margareti Rose pripravljata, da obdarita te visoke goste z darili, ki sta jih sami pripravili. Starejša, Elizabeta, je pripravila zanje krasne koledarčke s svojo lastno sliko. Margareti-Rose pa se že nekaj časa ukvarja z namiznimi nastavki, v katere vsaja krasne hijacinte in tulipane, da bo svojim obdarovancem lahko rekla, da jim je podarila nekaj, kar je sama naredila.

Toda, ne smete misliti, da ta dva kraljeva otroka sama ne bosta dobila nobenih daril za božič. Dobila jih bosta tudi, seveda. Kakšna pa bodo ta darila, pa za zdaj vesta menda res samo kralj in kraljica sama in — božiček, ki bo ta darila prinesel. Prestolonaslednico bo letos doletelo za božič še prav posebno presenečenje. Božiček ji bo prinesel častni naslov vojvodinje Cornwallske. To odlikovanje bo prejela v obliki stare listine, kot neke diplome, s katero bo Elizabeta dobila ta visoki naslov. Listina bo lepo zložena v dragoceno škafčico, ki jo bo božiček pustil, previto z zlatim trakom, pod božičnim drevesčkom za bodočo angleško kraljico.

Njuna mladost ni brezskrbna

Kdo ne bi privoščil tudi tema dvema kraljevskima otrokoma tiste božične sreče, kakor jo imajo te dni drugi otroci. Pa da ne bo kdo mislil, da imata ti dve mladi kraljčini vsega na razpolago, karkoli si poželita, ali da je njuna mladost celo brezskrbna. Kdor pozna njuno še tako mlado življenje, jima ga skoraj gotovo več ne zavidajo. Marsikak drug otrok v teh letih ima več prostosti. Za mlado Elizabeto in Margareti res skoraj nikdar ni počitnice. Vzgojiti ju je treba tako, da bosta v bodoče vredni svojega imena in svojega visokega položaja. Kamorkoli gresta s starši, zdaj v ta, zdaj v oni grad, na to ali drugo kraljevsko posestvo, vselej gre tako rekoč z mladima princezinjama tudi njuna »šola«. Nikjer jima ne dajo preveč svobode in miru, kajti zavedajo se, da čas hitro teče in da se je v kratki dobi treba mnogo naučiti. Na vsakem gradu imajo zanj posebnosti učilnice in tudi igrišča, kjer se v določenem prostoru času smeta zabavati, toda še to vedno pod nadzorstvom, da se jima ne bi kaj pripetilo. Preden gre princezinja Elizabeta v »šolo«, sme nekaj časa prebirati razne, seveda zanj primerne časopise.

Radovednost malih princezinj

Kakor so že pred nekaj meseci pisali časopisi, je predsednik Združenih ameriških držav Roosevelt

Romunski koledniki

»Aha, republika je kraljestvo, kjer kralj vlada samo sedem let«

»Zakaj pa v Parizu pravijo »gospod Lebrun« in ne »Njegovo Velikanstvo Lebrun«?« je spet radovedno spraševala princezinja Elizabeta.

Vzgojiteljica jima je morala natančno razložiti, kakšna je razlika med monarhijami in republikami. Mala Margareti se je pri tem že kar začela dolgočasiti in da se ne bi še bolj, je kar sama prekinila razlago:

»Aha, že razumem, republika je kraljestvo, kjer kralj vlada samo sedem let.«

Ker sta mali princezini za vsako stvar tako radovedni, sta si s takšnimi vprašanji že zelo izpopolnili svoje znanje. O tujem svetu vesta že mnogo več, kakor pa marsikak odrasel človek, ki seveda ni imel nikdar prilike, da bi ga kdo kaj naučil.

Princezini vstajata vsak dan ob osmih. Njun zajtrk je čisto angleški. Kakšen naj bi tudi drugače bil. Kozarec mleka, kruh, surovo maslo, vsaka po eno jajce in nekaj sadja, to je njun zajtrk. No, Angleži res niso skromni. Nato gresta za kakšnih dvajset minut na sprehod po parku in dvakrat na teden se kopat v kopališče v Berkeley.

Obe že izvrstno govorita francosko

Elizabeta ima svojega posebnega profesorja, ki jo uči francosčine, in tudi njena mlajša sestra govori že kar čisto dobro po francosko. V kraljevski rodbini je navada, da vsak teden enkrat govore pri obedu francosko. Te navade niso opustili niti za čas svojega potovanja v Pariz. Pred svojim odhodom v Francijo je bila francosčina na vrsti vsak dan, to pa ne toliko zaradi malih princezinj samih, kakor zaradi njihovih staršev. Njuna stara mati je govorila z njima francosko, ko sta bili še čisto majhni. In uspeh je danes ta, da mala Elizabeta govori že skoraj tako dobro ta jezik, kakor kak Francoz.

Tudi mati, kraljica Elizabeta, se je posvetila njenemu pouku. Toda ona jima »predava« samo nauk o lepem vedenju. Hoče ju naučiti predvsem, kako se je treba vesti, kadar je na dvoru kak obisk, kaj je treba govoriti, kdaj in koliko. Mala Elizabeta je v tej stvari že toliko doma, da je pri sprejemih, kadar je zraven, že kar nekaka osrednja osebnost. Preden so zadnjič odšli v Pariz, je bila doma na angleškem dvoru nekaka glavna skušnja. Nalašč za vajo so uprizarili velike sprejeme, pri katerih je vsak član dvora igral svojo vlogo. Zelo važni so pri takšni stvari pokloni. In tudi teh se je prestolonaslednica naučila, da jih dela brezhibno. Skušnjo sta obe princezini odlično prestali in sta zato tudi smeli s starši v Pariz, tja, »kjer kralj vlada samo sedem let«.

Kakšen red so vpeljali zanj, se vidi tudi zvečer, ko je treba iti spat. Vsak večer točno ob osmih morata biti v postelji. In vselej pride ob tej uri k njima tudi mati kraljica Elizabeta, da vidi, če je vse v redu in da jima želi lahko noč, oni dve pa njej. Le na sveti večer bodo naredili izjemo in se bosta mali kraljčini smeli zabavati z ostalimi, ko bodo v Sandringhamu čakali v slavnostno okrašeni dvorani pod velikim božičnim drevesom božička, ki bo za angleško prestolonaslednico prišel letos že dvanaestič.

Tam, kjer ne bo božičnega miru...

Na kitajsko-japonskih bojiščih bodo strojnice pele svojo pesem dalje

Spomnimo naj se še tistih, ki bodo letošnji božič preživljali na bojiščih, v strelskih jarkih, kjer niti ob tem svetem trenutku, ko je nebo vsemu svetu oznanilo mir, ne bodo prenehale regljati strojnice in kjer se bo namesto prijetnega vonja po božičnem kadilu dvigal smrdljiv, umazan dim iz nenasiitnih topovskih žrel in dim vse podirajočih granat.

S španskih bojišč, kjer vojna divja že tretje leto, prihajajo poročila, da je zavladalo zadnje čase nekako tistišje. Nastopilo je začasno pomirjenje, pa ne morda zaradi tega, ker se bliža božič, največji praznik miru, pač pa zato, ker je nadaljnje vojskovanje za nekaj časa onemogočilo prebuda zima. Tako bodo ti bojevniki, ki jih je menda z vseh koncev sveta pripeljala pot na španska bojišča, vsaj za trenutek uživali mir, morda celo tisti pravi božični mir, ob katerem so se ogrevali nekoč v svojih mladih letih.

Mnogo bolj neizprosna pa je boj, ki divja na daljnih japonsko-kitajskih bojiščih, kjer božič letos ne bo prinesel miru. Prav v teh dneh je usoda vseh tistih, ki se bore na teh krvavih poljanah, še hujša, še trša kot je bila prej. Zverinsko divjanje, ki ga uganjajo Japonci nad ubogim kitajskim narodom, se niti za trenutek ne bo ustavilo niti v teh božičnih dneh. Kako človek preživlja božič na bojišču, daleč proč od doma, kjer je nekoč v tistem miru in ob petju božičnih pesmi pričakoval polnočnice, vedo pri nas dobro tisti in samo tisti, ki so poskusili grozote svetovne vojne. In zdaj se bodo gotovo vsaj za trenutek spomnili gorja, ki ga je žalostna usoda podarila Kitajcem za letošnji božič. Le ti bodo do kraja razumeli njihovo trpljenje, le v teh bo vstalo pravo sočutje do njih. Sočut-

ja so tudi vredni, saj je bil tudi njim namenjen tisti sveti božični mir iz Betlehema, čeprav so tako daleč na drugem koncu sveta in čeprav ga tudi prej v mirnem času niso uživali na tak način kot na primer na evropskem zahodu. Ko bodo pri nas zbrani ob jaselah, ali bomo prižgali svečke na drevesčku, bodo kitajskim vojakom prižigale japonske strojnice in granate, »vpihovala« pa jih jeklena letala, ki bodo do kraja odplesala divji ples.

Prav v teh dneh, ko svet obhaja največji praznik miru, prirejajo Japonci vaje, kakršne kaže ta naša slika. Na živih Kitajcih se vadijo, kako je treba sovražnika z nožem pobiti na tla. Zverinstvo, kakršnega ni prinesel še noben božič niti Kitajcem niti komu drugemu!

Iznašli so »števec« duševnega dela

Priprava, ki meri delo človeških možganov

Človek je rad neverjetni Tomaž. Kar noče in noče verjeti nekaj, česar ne vidi na lastne oči. Zato ponavadi priznava in upošteva tudi samo tisto človekovo delo, ki ga lahko vidi, na primer delo težaka, ki vihti rovnico, ali kakega drugega ročnega delavca. Toda delati se ne pravi samo z rovnico kopati in sukati lopato ter podobno, pač pa sukati tudi »uma svetli meč«, če naj se tako izrazimo. So torej tudi duševni delavci, delavci, ki delajo »z glavoc«, kljub temu, da se njihovo delo,

njihovo ustvarjanje nič ne vidi. To delo se kvečjemu pozna šele takrat, kadar je že opravljeno, kadar se pokažejo njegovi sadovi.

Toda, kakor rečeno, človek hoče vse videti, tudi delo svojih možganov. Zato so se v preteklem desetletju razni učenjaki tudi prizadevali, kako bi predočili, kako bi naredili vidno tudi to duševno delo. Najrazličnejše priprave je človek že izumil, zakaj se mu vendar ne bi posrečilo izumiti tudi takšnega aparata, ki bi delo človeške dušev-

24. december — praznik italijanskih mater in otrok

V Rimu je bilo že nekaj dni vse v najživahnejšem predbožičnem razpoloženju. To se pozna prav povsod, na domovih, na ulici, po trgovinah, na železniških postajah, kjer je izredno mnogo prometa. Pozna pa se predvsem tudi po vseh rimskih cerkvah, kjer postavljajo jaslice, prav tako kot pri nas.

Na svoj način se je letos spomnila božiča tudi italijanska vlada, oziroma njen predsednik Mussolini. Po vsej državi, doma in v kolonijah, je proglasil 24. december, da pred božičem, za »praznik italijanskih mater in otrok«. Prav ta dan pred božičem je Mussolini določil za materinski in otroški praznik zato, da bi čim bolj počastil italijanske matere in družine s številnimi otroki, ki so prvi predpogoj za takšen razvoj italijanskega cesarstva, kakršnega si je zamislil Mussolini. Zaveda se, da je treba storiti vse, da se italijanski narod predvsem številčno pomnoži. Le v tem vidi veliko bodočnost Italije. Z raznimi podporami, ki jih podeljuje novorojenčcem, skuša doseči, da bi se Italijani in Italijanke raje ženili in množili, ustvarjali nove družine, predvsem družine s številnimi otroci. Tudi ob tem velikem božičnem prazniku, prazniku miru in prazniku, ko naj ima tudi vsak Italijan pred seboj vzor pošteno družino, Mussolini ni zamudil prilike, da počasti tiste, ki tvorijo zdravo celico italijanskega naroda, družine, čeprav pri tem morda ni mislil poudariti, kako naj te družine žive, pač pa le to, da morajo biti čim številnejše.

Nekaj dni pred božičem, 20. decembra, je Mussolini povabil v Beneško palačo 90 novorojenih parov ter pri tej priliki mladim ženam dejal, da so mu najbolj pri srcu tiste družine, kjer je mnogo otrok. Zato naj vsaka Italijanka skrbi, da bo dala italijanskemu narodu čim več sinov, to se pravi po italijansko, čim več vojakov. To pa ravno ne bo preveč v duhu Betlehema, kajti tam je bil oznanjen mir, ne vojna.

V Nemčiji dobijo posebno božičnico tudi zvesti psi — vodniki onih slepcev, ki so izgubili svoj vid na bojnem polju. Na sliki kosara z vsemi mogočimi dobrotami, ki jih bo na božič deležen tale bernardinec.

nosti nazorno, grafično prikazoval in ga tako rekoč meril. Prav v zadnjem času se je, kakor poročajo, posrečilo nekemu švedskemu profesorju, po imenu Johnu Runströmu, sestaviti takšen aparat, ki boleži gibanje človeških možganov, kadar delajo. Ta priprava je zgrajena na načelu kardiografa, instrumenta, ki šteje in zapisuje utripe človeškega srca. Aparat, ki meri delo človekovih možganov, je gotovo eden najpopolnejših in najbolj občutljivih, kar jih je izumil človekov um. Pri sestavljanju tega »števeca« delac so profesorju Runströmu pomagali tudi njegovi asistenti na stockholmski univerzi. Aparat je tako občutljiv, da lahko zaznava tudi takšne malenkostne spremembe in pojave, ki so pet milijonkrat slabši, kot pa resnične spremembe, ki nastajajo v možganih zaradi njihovega delovanja. To delo aparata grafično ponazarja na filmski trak. Dokazali so, da nastajajo v notranjosti lobanje električni pojavi. Te pojave je raziskoval profesor Adrian na univerzi v Cambridgeu ter za to delo dobil tudi Nobelovo nagrado. In te električne spremembe prav za prav zapisuje, oziroma grafično ponazarja novi Runströmov aparat. Če aparat ne zaznava nikakih sprememb, nikakih posebnih električnih pojavov, tedaj možgani počivajo in nič ne delajo. Le za ta primer bi lahko trdili, da je delo »z glavoc« le nekaj izgovor v opravičilo. V vseh drugih primerih pa ta najnovejši aparat sam zapisuje človekovo duševno delo, torej le tudi delo. Sicer pa človekovi možgani skoraj neprestano delajo, saj ta aparat ne miruje niti ponoči, ko n. pr. človek spi, torej tedaj, kadar si govorijo ne prizadeva, da bi kaj delal, ustvarjal. Preostaja na ta način dvojce: Ali da je aparat nezanesljiv, ali pa pomenijo človekove sanje tudi neko delo. Drugo bo najbrž bolj gotovo, le človek se tega dela ne zaveda, pač pa ga opravlja podzavesno.

Na vsak način pa ta novi izum ni tako brez pomena. Z njim bi se dalo vendar krasno nadzorovati delo po najraznovrstnejših uradih, saj je tam — če ni drugega nadzorstva — res težko ugotoviti, kdo v resnici kaj dela. Kar takšen aparat vsakemu na glavo, pa bomo kmalu lahko ločili lenuhe od pridnih duševnih delavcev.

Ah, kaj še! Tudi s tem ne bi bilo nič. Saj bi med uradnimi urami vsak lahko delal kaj drugega, recimo zasebnega. Aparat bi pisal in pisal ter nazadnje označil na primer za najbolj vestnega uradnika tistega, ki silno pridno opravlja med uradnimi urami svoje zasebne posle. Potreben bi bil na vsak način še tak aparat, ki bi zapisoval kaj kdo dela. Učenjaki, ki se bavite s takšnimi stvarmi, spet se je pred vami odprlo novo polje, da ga obdelate. Izumite vsaj še ta aparat in pomirite predstojnike raznih uradov, da ne bodo toliko v skrbeh, če niso njihovi uradniki morda le preveliki lenuhi in po krivici prejemajo tako visoke plače.

Zahtevajte povsod naš list!